

THEORIEBOEK NIVEAU 3

Kraamzorg

MBO

TRAJECT
V&V

VERZORGENDE IG

ThiemeMeulenhoff

Kraamzorg

NIVEAU 3

THEORIEBOEK NIVEAU 3

Kraamzorg

H.P.M. VAN DER MAAT

Onder redactie van:

C.A. ABRAHAMSE

M.H.A.J. GLOUDEMANS

MBO

**TRAJECT
V&V**

VERZORGENDE IG

Colofon

Auteur

H.P.M. van der Maat

Redactie

C.A. Abrahamse

M.H.A.J. Gloudemans

Vormgeving binnenwerk en omslag

Studio Fraaj, Rotterdam

Fotografie omslag

Peter Bak, Rotterdam

Opmaak

Imago Mediabuilders, Amersfoort

Over ThiemeMeulenhoff

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt zich van educatieve uitgeverij tot een learning design company. We brengen content, leerontwerp en technologie samen. Met onze groeiende expertise, ervaring en leeroplossingen zijn we een partner voor scholen bij het vernieuwen en verbeteren van onderwijs. Zo kunnen we samen beter recht doen aan de verschillen tussen lerenden en scholen en ervoor zorgen dat leren steeds persoonlijker, effectiever en efficiënter wordt.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

ISBN 978 90 06 91029 2

Tweede druk, eerste oplage, 2017

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2017

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO₂-neutraal geproduceerd.

Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.

Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

Ten geleide

De afgelopen jaren zijn de beroepsopleidingen voor verpleging en verzorging aangepast aan de ontwikkelingen in de beroepspraktijk. De veranderde eisen aan het beroep en de beroepsuitoefening zijn uitgewerkt in nieuwe kwalificatiedossiers.

De verzorgende IG werkt in verschillende branches van de verpleging en verzorging: de verpleeg- en verzorgingshuizen en thuiszorg, de gehandicaptenzorg, de geestelijke gezondheidszorg en de kraamzorg. De doelgroep waaraan de verzorgende IG ondersteuning en zorg verleent is zeer divers. De doelgroep bestaat onder andere uit: oudere zorgvragers met beperkte zelfzorg, waaronder psychogeriatrische zorgvragers; chronisch zieken; volwassenen in klinische zorgsettings; revaliderende zorgvragers; zorgvragers met een handicap; zorgvragers met psychiatrische problematiek; barenden, kraamvrouwen en pasgeborenen.

De werkzaamheden hebben per branche een andere focus; de verzorgende IG kan zorgvragers stimuleren, begeleiden en ondersteunen bij handelingen, maar kan handelingen ook overnemen als de zorgvrager en naastbetrokkenen deze niet zelf kunnen doen. Zij heeft daarbij een adviserende, initiërende en begeleidende rol.

Bron: kwalificatiedossier op www.s-bb.nl/kwalificatiedossiers

Deze kwalificatiedossiers, uitgewerkt in beroepsspecifieke kerntaken en werkprocessen, vormen de basis voor de inrichting van de huidige opleidingen in de gezondheidszorg. De leermid-

delen van Traject V&V zijn ontwikkeld voor, en sluiten aan bij, deze kwalificatiedossiers.

Traject V&V is een leermiddelenaanbod voor de opleidingen Verzorgende IG (kwalificatieniveau 3) en Mbo-Verpleegkundige (kwalificatieniveau 4). Traject V&V is gebaseerd op vier belangrijke uitgangspunten:

- De leermiddelen zijn ontwikkeld vanuit de beroepsuitoefening. Het beroepsonderwijs in de gezondheidszorg wordt in belangrijke mate bepaald door de aard van de zorgvragen en door de context waarin de beroepsuitoefening plaatsvindt (zorgsituaties).
- Sterk didactisch concept. De leermiddelen zijn ontwikkeld op basis van leerstijlen en leerervaringen van mbo-studenten. Leerstijl en leerervaringen hangen samen met de kenmerken van de mbo-student en zijn of haar situatie. Traject V&V houdt rekening met de verschillende leerstijlen van mbo-studenten en verschillende onderwijsstijlen van docenten.
- Bij de indeling van de leermiddelen is rekening gehouden met de basisdelen en de brancheprofielen voor de Verzorgende IG.
- Er is rekening gehouden met het perspectief van doorstroming tussen mbo-niveau 3 en mbo-niveau 4.

Binnen het beroepsgerichte opleiden worden leertrajecten afgestemd op reeds aanwezige competenties bij individuele studenten. Bij het verwerven van competenties staat het zich eigen maken van vakkennis en beroepsvaardigheden, in combinatie met de ontwikkeling van de beroepshouding en de persoonlijke vorming, cen-

traal. De leermiddelen van Traject V&V sluiten daarbij aan.

Traject V&V houdt rekening met de mbo-student door het taalniveau (2F) af te stemmen op de doelgroep en door (praktijk)voorbeelden en (praktijk)opdrachten zo te formuleren dat de mbo-student zich aangesproken voelt. De leermiddelen zijn zo ontwikkeld dat zowel mbo-studenten met een meer theoretische, als mbo-studenten met een meer praktische inslag er gebruik van kunnen maken. Traject V&V is inzetbaar binnen elk didactisch model en biedt de docent de ruimte om invulling te geven aan zijn rol van 'begeleider' van het leerproces van de mbo-student.

Traject V&V sluit volledig aan bij actuele opvattingen over flexibiliteit en zelfstandig leren. Dat betekent onder andere dat aandacht is besteed aan verwerkingsopdrachten bij de theorie en de evaluatie middels de studiehulp. Daarnaast komen de beroepsvaardigheden en de houdingsaspecten van de (beginnende) beroepsbeoefenaar expliciet aan de orde. Deze elementen vormen immers een essentieel onderdeel van de beroepsuitoefening.

In Traject V&V, inhoudelijk gebaseerd op de kwalificatiedossiers, worden de werkprocessen en uitstroomverbijzonderingen uitgewerkt in drie onderdelen.

Theoretische onderbouwing met verwerkingsopdrachten

Het onderdeel 'theorie' voor het basisdeel bevat alle basiskennis en achtergrondinformatie die hoort bij het betreffende werkproces. De leerstof bevat veel voorbeelden uit de beroepspraktijk. De verwerkingsopdrachten, opgenomen in het werkboek, sluiten aan op de leerstof in de theorieboeken.

De theorieboeken en werkboeken voor de branchegerichte profielen gaan verdiepend in op de zorg in de verschillende branches.

P1: Verpleeg- en Verzorgingshuizen en Thuiszorg (VVT)

P2: Gehandicaptenzorg (GHZ)

P3: Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ)

P4: Kraamzorg (KZ)

Beroepswerkelijkheid

Het onderdeel 'praktijksituaties' is opgenomen in het werkboek en geeft realistische beschrijvingen van zorgsituaties uit de praktijk van de verzorgende. In de praktijksituaties komen problemen en dilemma's aan de orde waarmee beroepsbeoefenaren te maken krijgen in hun dagelijkse werk en waarbij van ze verwacht wordt dat ze met een oplossing en aanpak komen. In combinatie met de beroepspraktijkvorming wordt de student op deze manier optimaal ondersteund in zijn professionele ontwikkeling. Deze praktijksituaties bevatten voldoende problemen en dilemma's om als aangrijpingspunt te dienen voor het zelfstandig leren.

Beroepsvaardigheden

Het onderdeel 'vaardigheden' is eveneens opgenomen in het werkboek en biedt opdrachten die zijn gericht op het stapsgewijs aanleren van instrumenteel-technische en sociaal-agogische vaardigheden.

Deze drie onderdelen zijn consequent terug te vinden in het volledige aanbod van Traject V&V. De combinatie van deze onderdelen maakt het leren vanuit verschillende invalshoeken mogelijk en kan zowel in een onderwijssituatie als in de beroepspraktijk plaatsvinden.

Het didactisch concept van Traject V&V gaat nadrukkelijk uit van bovenstaande uitgangspunten, waardoor het vakbekwame leren optimaal wordt ondersteund en mogelijk wordt gemaakt.

Wij hopen dat gebruikers, zowel mbo-studenten als docenten, op een plezierige en zinvolle manier met Traject V&V kunnen werken. Heeft u

vragen of suggesties, dan stellen wij het bijzonder op prijs als u contact met ons opneemt.

Amersfoort, 2017

Redactie en uitgever

Inhoud

Thema 1 Oriëntatie op de kraamzorg 27

1 Zorgvragers in de kraamzorg 28

- 1.1 Inleiding 28
- 1.2 Zorgvragers 28
 - 1.2.1 Barendende 28
 - 1.2.2 Kraamvrouw 28
 - 1.2.3 Pasgeborene 29
 - 1.2.4 Partner 29
 - 1.2.5 Kinderen en andere gezinsleden 29
- 1.3 Gezinsvormen 29

2 Geschiedenis van de kraamzorg en voorzieningen 31

- 2.1 Inleiding 31
- 2.2 Geschiedenis van de kraamzorg 31
- 2.3 Opleidingen vroeger en nu 32
- 2.4 Doel en visie huidige kraamzorg 33
- 2.5 Zorgverleners in de kraamzorg 34
 - 2.5.1 Kraamverzorgende 34
 - 2.5.2 Verloskundige 35
 - 2.5.3 Huisarts 36
 - 2.5.4 Verpleegkundige 36
 - 2.5.5 Lactatiekundige 36
- 2.6 Samenwerking in consortium 36

3 Proces van intake tot beëindiging zorgverlening 37

- 3.1 Inleiding 37
- 3.2 Aanmelden voor kraamzorg 37
- 3.3 De intake 37
 - 3.3.1 Indicatiestelling 38
- 3.4 Kraamzorgpakketten 39
 - 3.4.1 Basispakket kraamzorg 39
 - 3.4.2 Minimumpakket kraamzorg 40
 - 3.4.3 Kraamzorg op maat 40
 - 3.4.4 Negende en tiende dag 43
 - 3.4.5 Herziening LIP 43

- 3.5 Kosten voor kraamzorg 43
- 3.6 Plaats van de bevalling 43
 - 3.6.1 Thuisbevalling 43
 - 3.6.2 Verplaatste thuisbevalling of poliklinische bevalling 43
 - 3.6.3 Klinische bevalling 44
 - 3.6.4 Geboortecentrum 44
- 3.7 Bevallingsassistentie 44
 - 3.7.1 Vervroegde inzet partusassistentie (VIP) 45
 - 3.7.2 Bevallingsassistentie 45
 - 3.7.3 Duur van de kraamperiode 45
 - 3.7.4 Indicatie zorguren na ontslag ziekenhuis 45
- 3.8 Overdracht naar de jeugdverpleegkundige 46

4 Het zorgproces in de kraamzorg 47

- 4.1 Inleiding 47
- 4.2 Kortdurende zorgrelatie 47
 - 4.2.1 Volledige zorg voor kraamvrouw en pasgeborene 47
 - 4.2.2 Overdragen van de dagelijkse zorg 47
 - 4.2.3 Afbouwen van zorg 47
- 4.3 Het kraamzorgplan 48
 - 4.3.1 Doel kraamzorgplan 48
 - 4.3.2 De start met het zorgplan 49
 - 4.3.3 Opbouw kraamzorgplan 49
- 4.4 Rapporteren in de kraamzorg 53
 - 4.4.1 Kort en bondig 53
 - 4.4.2 Taalgebruik 54
 - 4.4.3 Regelmaat 54
 - 4.4.4 Beroepsgeheim 54

Begrippen 56

Thema 2 Ontstaan van de zwangerschap 59

5 Bevruchting en zwangerschap 60

- 5.1 Inleiding 60
- 5.2 Anatomie van de geslachtsorganen 60
 - 5.2.1 De geslachtsorganen van de vrouw 60
 - 5.2.2 De geslachtsorganen van de man 61
- 5.3 Ontstaan van de zwangerschap 62
 - 5.3.1 De vorming van de eicel 62
 - 5.3.2 De menstruatiecyclus 62
 - 5.3.3 De zaadcel 63
 - 5.3.4 De bevruchting 63

- 5.3.5 Een jongen of een meisje 64
- 5.3.6 De innesteling 64
- 5.3.7 De placenta en de bloedsomloop 65
- 5.4 Ontwikkeling van het embryo 67
 - 5.4.1 De eerste maand 67
 - 5.4.2 De tweede maand 68
 - 5.4.3 De derde maand 68
 - 5.4.4 De vierde maand 68
 - 5.4.5 De vijfde maand 68
 - 5.4.6 De zesde maand 69
 - 5.4.7 De zevende maand 69
 - 5.4.8 De achtste maand 69
 - 5.4.9 De negende maand 69
- 6 Zwangerschapskenmerken 70**
 - 6.1 Inleiding 70
 - 6.2 Zwangerschapsverschijnselen 70
 - 6.2.1 Uitblijven van de menstruatie 70
 - 6.2.2 Misselijkheid en braken 71
 - 6.2.3 Andere geur- en smaakbeleving 71
 - 6.2.4 Vaker urineren 71
 - 6.2.5 Verhoogde lichaamstemperatuur 72
 - 6.2.6 Gevoelige onderbuik 72
 - 6.2.7 Veranderingen aan tepels en borsten 72
 - 6.2.8 Vermoeidheid 72
 - 6.3 Zwangerschapstesten 72
 - 6.4 Zwangerschapskwalen 72
 - 6.4.1 Duizeligheid en flauwvallen 73
 - 6.4.2 Oedeem 73
 - 6.4.3 Pigmentveranderingen 73
 - 6.4.4 Gewichtstoename 73
 - 6.4.5 Striae 74
 - 6.4.6 Obstipatie 74
 - 6.4.7 Spataderen en aambeien 74
 - 6.4.8 Vaak urineren 75
 - 6.4.9 Verhoogde afscheiding door de slijmvliezen 75
 - 6.4.10 Verandering aan gebit en tandvlees 76
 - 6.4.11 Pijn in de rug 76
 - 6.4.12 Bandenpijn 76
 - 6.4.13 Lekkende borsten 76
 - 6.3.14 Vaatafwijking 76
 - 6.4.15 Spierkrampen 76
 - 6.4.16 Maagklachten 77
 - 6.4.17 Zwangerschapslusten 77

- 6.4.18 Hartkloppingen 77
- 6.4.19 Jeuk 77
- 6.4.20 Harde buiken 77
- 6.4.21 Nesteldrang 77
- 6.4.22 Vermoeidheid 78
- 6.4.23 Psychische veranderingen 78
- 6.4.24 Seks tijdens zwangerschap 78

7 Lichaamsverzorging en levenswijze 80

- 7.1 Inleiding 80
- 7.2 Lichaamsverzorging 80
 - 7.2.1 Borstverzorging 80
 - 7.2.2 Piercings en tatoeages 81
- 7.3 Inspannen en ontspannen 81
- 7.4 Besmettelijke ziekten 82
- 7.5 Voeding 82
 - 7.5.1 Aanvulling vitaminen 82
 - 7.5.2 Schadelijke stoffen in voedingsmiddelen 83
- 7.6 Schadelijke stoffen 84
 - 7.6.1 Medicijnen 85
 - 7.6.2 Roken 85
 - 7.6.3 Alcohol 85
 - 7.6.4 Drugs 86
 - 7.6.5 Oplosmiddelen 86
 - 7.6.6 Röntgenstraling 86
 - 7.6.7 Haarverf 86

Begrippen 87

Thema 3 Prenatale zorg 89

8 Zorg tijdens de zwangerschap 90

- 8.1 Inleiding 90
- 8.2 De verloskundige 90
 - 8.2.1 Kinderwensspreekuur 90
 - 8.2.2 Het intakegesprek 91
 - 8.2.3 Vervolgcontroles 93
- 8.3 Onderzoeken bij de verloskundige 95
 - 8.3.1 Bloedonderzoek 95
 - 8.3.2 Onderzoek naar down-, patau- en edwardssyndroom 96
 - 8.3.3 20-wekenecho 97
 - 8.3.4 Uitwendige versie 97
- 8.4 Prenatale diagnostiek 98

- 8.4.1 Niet-invasieve prenatale test (NIPT) 98
- 8.4.2 Vruchtwaterpunctie 98
- 8.4.3 Vlokkentest 98
- 8.5 Zwangerschapscursussen 99
 - 8.5.1 Zwangerschapsgym 99
 - 8.5.2 Zwangerschapswemmen 99
 - 8.5.3 Zwangerschapsyoga 99
 - 8.5.4 Haptonomie 99
 - 8.5.5 Mensendieck 99
 - 8.5.6 Cesar 99
 - 8.5.7 Aanstaande oudercursus 100
 - 8.5.8 Samen bevallen 100
 - 8.5.9 Psychoprofylaxe of Lamaze 100
- 8.6 Informatie voor aanstaande ouders 100
 - 8.6.1 Geboortewinkel/thuiszorgwinkel 100
 - 8.6.2 Babybeurs/zwangerschapsmarkt 100
 - 8.6.3 Voorlichting in het ziekenhuis/geboortecentrum 100
 - 8.6.4 Boeken en tijdschriften 101
 - 8.6.5 Internet 101

9 Voorbereiding op de thuisbevalling 102

- 9.1 Inleiding 102
- 9.2 Het bed en de kamer 102
- 9.3 Benodigdheden voor de thuisbevalling 103
- 9.4 Benodigdheden voor de baby 104
 - 9.4.1 Kleding 104
 - 9.4.2 Luiers 104
 - 9.4.3 Persoonlijke verzorging baby 105
 - 9.4.4 Voeding 105
 - 9.4.5 De babykamer 105

Begrippen 108

Thema 4 Basiszorg bij de bevalling 111

10 De bevalling 112

- 10.1 Inleiding 112
- 10.2 Liggingen van de baby 112
 - 10.2.1 Schedelligging 113
 - 10.2.2 Stuitligging 113
 - 10.2.3 Dwarsligging 113
- 10.3 Het baringskanaal 114
 - 10.3.1 Het weke baringskanaal 114

- 10.3.2 Het benige baringskanaal 114
- 10.3.3 De beweging van het kind door het baringskanaal 114
- 10.4 Houdingen tijdens de bevalling 116
 - 10.4.1 Liggend 116
 - 10.4.2 Staand 116
 - 10.4.3 Zittend 117
 - 10.4.4 Knie-handhouding 117
 - 10.4.5 Onderwaterbevalling 119
- 10.5 Het begin van de bevalling 119
 - 10.5.1 Weeën 119
 - 10.5.2 Breken van de vliezen 120
- 10.6 De rol van hormonen 120
 - 10.6.1 Oxytocine 120
 - 10.6.2 Endorfine 120
 - 10.6.3 Adrenaline 120
 - 10.6.4 Prolactine 121
- 10.7 Pijnbeleving 121
 - 10.7.1 Pijnstilling thuis 121
 - 10.7.2 Pijnstilling in het ziekenhuis 122
- 10.8 Bevallingsfasen 123
 - 10.8.1 De ontsluitingsfase 123
 - 10.8.2 De uitdrijvingsfase 124
 - 10.8.3 De nageboortefase 126
 - 10.8.4 De postplacentaire fase 127
 - 10.8.5 Het natijdperk 128

11 De pasgeborene 129

- 11.1 Inleiding 129
- 11.2 Benamingen voor de pasgeborene 129
- 11.3 Foetale bloedcirculatie en ademhaling 130
- 11.4 Verloskundig onderzoek 131
 - 11.4.1 Apgarscore 131
 - 11.4.2 Lichamelijk onderzoek 131
 - 11.4.3 Metingen door de verloskundige 133
 - 11.4.4 Neurologisch onderzoek 133

12 Zorg bij de bevalling 135

- 12.1 Inleiding 135
- 12.2 Hygiënisch werken 135
 - 12.2.1 Persoonlijke verzorging 135
 - 12.2.2 Handhygiëne 135
 - 12.2.3 Uniform 137
 - 12.2.4 Bril/mondneusmasker 138
 - 12.2.5 Bekkentje 138

- 12.2.6 Koortslip 138
- 12.3 Bevallingsassistentie 139
 - 12.3.1 Wachtdienst 139
 - 12.3.2 Vervroegde inzet partusassistentie 140
 - 12.3.3 Aankomst in het gezin 140
 - 12.3.4 Voorbereidende taken voor de partus 140
 - 12.3.5 Taken tijdens de ontsluitingsfase 142
 - 12.3.6 Taken tijdens de uitdrijvingsfase 143
 - 12.3.7 Taken in de nageboortefase 144
 - 12.3.8 Taken in de postplacentaire fase 144
- 12.4 De eerste verzorging van de baby 145
 - 12.4.1 Temperaturen 145
 - 12.4.2 Baden 145
 - 12.4.3 Aankleden 145
 - 12.4.4 Navelverzorging 146
 - 12.4.5 Luiers 146
 - 12.4.6 Voeding 146
- 12.5 Verzorging van de kraamvrouw 146
- 12.6 Huishoudelijke taken 146
- 12.7 Vertrek na de bevalling 147

Begrippen 148

Thema 5 Basiszorg voor kraamvrouw en pasgeborene 151

13 Dagelijkse zorg voor de kraamvrouw 152

- 13.1 Inleiding 152
- 13.2 Huisbezoeken door de verloskundige 152
- 13.3 De dag begint 153
- 13.4 Controles bij de kraamvrouw 153
 - 13.4.1 De temperatuur 153
 - 13.4.2 De hartslag 154
 - 13.4.3 De borsten en tepels 154
 - 13.4.4 Het bloedverlies 155
 - 13.4.5 De baarmoederstand 156
 - 13.4.6 Het perineum 157
 - 13.4.7 De benen 158
 - 13.4.8 Het urineren 158
 - 13.4.9 Het defeceren 159
 - 13.4.10 Het psychosociaal welbevinden 159
- 13.5 Mobiliseren 160

14 Voeding van de pasgeborene 162

- 14.1 Inleiding 162
- 14.2 Borst- of kunstvoeding 162
- 14.3 Borstvoeding 162
 - 14.3.1 De anatomie van de borst 164
 - 14.3.2 De melkproductie en samenstelling 164
 - 14.3.3 Voedingshoudingen 165
 - 14.3.4 Het aanleggen van de baby 166
 - 14.3.5 Wanneer en hoelang voeden 168
 - 14.3.5 Krijgt de baby voldoende? 169
 - 14.3.6 Bijvoeding 169
 - 14.3.7 Vitaminen 169
 - 14.3.8 Problemen bij borstvoeding 170
 - 14.3.9 Borstvoeding afbouwen 172
- 14.4 Kolven 173
 - 14.4.1 Kolven met de hand 173
 - 14.4.2 Kolven met de borstkolf 173
 - 14.4.3 Reinigen van borstkolf 174
 - 14.4.4 Bewaren van melk 174
 - 14.4.6 Opwarmen van melk 174
 - 14.4.5 Geven van gekolfde melk 175
- 14.5 Kunstvoeding 176
 - 14.5.1 Remmen van borstvoeding 176
 - 14.5.2 Flessen en spenen 176
 - 14.5.3 Schoonmaken van flessen, spenen en kolven 177
 - 14.5.4 Klaarmaken van flesvoeding 177
 - 14.5.5 Opwarmen van flesvoeding 178
 - 14.5.6 Het geven van flesvoeding 178
 - 14.5.7 Problemen bij flesvoeding 179
- 14.4 Gecombineerde voeding 180

15 Dagelijkse zorg voor de pasgeborene 181

- 15.1 Inleiding 181
- 15.2 Observatie van de pasgeborene 181
 - 15.2.1 Temperatuur 183
 - 15.2.2 Ademhaling 184
 - 15.2.3 Gewicht 184
 - 15.2.4 Huid 184
 - 15.2.5 Hoofd 188
 - 15.2.6 Nagels 189
 - 15.2.7 Buik/navel 189
 - 15.2.8 Spierspanning 189
 - 15.2.9 Geslachtsorganen 190
 - 15.2.10 Borstkas 190

- 15.2.11 Uitscheiding van urine 190
- 15.2.12 Uitscheiding van ontlasting 191
- 15.2.13 Drinkgedrag 191
- 15.2.14 Huilen 192
- 15.2.15 Slapen en wakker zijn 193
- 15.3 Verzorging van de pasgeborene 194
 - 15.3.1 Babybad 194
 - 15.3.2 Navelverzorging 195
 - 15.3.3 Luierschoenen 195
- 15.4 Dragen en oppakken 195
- 15.5 Extreem warm of koud weer 196
- 15.6 Inbakeren 196
- 15.7 Babymassage 197

Begrippen 198

Thema 6 Zorg voor de kinderen en het huishouden 203

16 Verzorging van andere kinderen in het kraamgezin 204

- 16.1 Inleiding 204
- 16.2 Peuter, kleuter en de baby 204
 - 16.2.1 De dagelijkse verzorging 205
 - 16.2.2 Veiligheid 206
- 16.3 Infectieziekten 207
- 16.4 Rijksvaccinatieprogramma 208
 - 16.4.1 Wel of niet vaccineren? 211
- 16.5 Kinderziekten in de kraamtijd 212
- 16.6 Een gehandicapt of ziek gezinslid 212
- 16.7 Huisdieren 213

17 Zorg voor de huishouding 214

- 17.1 Inleiding 214
- 17.2 Waarborgen hygiëne 214
 - 17.2.1 Reinigen van sanitaire ruimten 216
 - 17.2.1 Verschoenen van kraambed en babybed 216
- 17.3 Basis huishoudelijke taken 216
 - 17.3.1 Schoonhouden van kraamkamer en babykamer 216
 - 17.3.2 Verzorging van de kraamwas 216
 - 17.3.3 Verzorgen van de lunch en tussendoortjes 217
- 17.4 Extra huishoudelijke taken 218
 - 17.4.1 De warme maaltijd 218
 - 17.4.2 Schoonhouden van andere kamers 219
 - 17.4.3 Opvang bezoek 219

- 17.4.4 Boodschappen doen 220
- 17.4.5 Gezinswas 220
- 17.5 Dagindeling 220

Begrippen 221

Thema 7 Vruchtbaarheidsproblemen en afwijkingen 223

18 Vruchtbaarheidsproblematiek 224

- 18.1 Inleiding 224
- 18.2 Verminderde vruchtbaarheid 224
- 18.3 Vruchtbaarheidsonderzoek 224
 - 18.3.1 Vruchtbaarheidsproblemen bij de vrouw 225
 - 18.3.2 Vruchtbaarheidsproblemen bij de man 225
- 18.4 Vruchtbaarheidsbehandelingen 226
 - 18.4.1 Verkrijgen van geslachtscellen 226
 - 18.4.2 Kunstmatige inseminatie (KI) 227
 - 18.4.3 In-vitrofertilisatie 227
- 18.5 Donorschap 229
 - 18.5.1 Spermadonor 229
 - 18.5.2 Eiceldonor 230
- 18.6 Draagmoederschap 230

19 Ziektebeelden bij een zwangere vrouw 232

- 19.1 Inleiding 232
- 19.2 Infecties tijdens de zwangerschap 232
 - 19.2.1 Mazelen en rodehond 233
 - 19.2.2 Toxoplasma 233
 - 19.2.3 Listeria 233
 - 19.2.4 Geslachtsziekten 233
- 19.3 Afwijkende zwangerschappen 234
 - 19.3.1 Bloedverlies tijdens de eerste helft van de zwangerschap 234
 - 19.3.2 Bloedverlies tijdens de tweede helft van de zwangerschap 236
 - 19.3.3 Intra-uteriene vruchtdood 237
 - 19.3.4 Vroeggeboorte 237
 - 19.3.5 Veel of weinig vruchtwater 237
 - 19.3.6 Groeistoornissen 238
- 19.4 Aandoeningen door de zwangerschap 238
 - 19.4.1 Zwangerschapsanemie 238
 - 19.4.2 Hyperemesis gravidarum 238
 - 19.4.3 Hypertensie, (pre-)eclampsie en HELLP-syndroom 238
 - 19.4.4 Bekkenpijn 239
 - 19.4.5 Zwangerschapsdiabetes 240

- 19.5 Chronische aandoeningen en zwangerschap 241
 - 19.5.1 Diabetes mellitus 241
 - 19.5.2 Nierziekten 241
 - 19.5.3 Hartziekten 242
 - 19.5.4 Astma 242
 - 19.5.5 Kanker 242
 - 19.5.6 Psychiatrische ziekten 242
 - 19.5.7 Verstandelijke beperking 243

20 Aangeboren afwijkingen 244

- 20.1 Inleiding 244
- 20.2 Oorzaken en behandeling 244
 - 20.2.1 Erfelijkheid 245
 - 20.2.2 Gevolgen van medicatie, alcohol en drugs 245
 - 20.2.3 Infecties tijdens de zwangerschap 246
- 20.3 Aangeboren afwijkingen 247
 - 20.3.1 Klompvoetjes 247
 - 20.3.2 Schisis 247
 - 20.3.3 Vingerafwijkingen 248
 - 20.3.4 Downsyndroom 248
 - 20.3.5 Heupproblemen 249
 - 20.3.6 Bloedvatgezwel 250
 - 20.3.7 Waterhoofd 250
 - 20.3.8 Spina bifida 250
 - 20.3.9 Hart- en vaatafwijkingen 251
 - 20.3.10 Adrenogenitaal syndroom 251
 - 20.3.11 Slokdarmafsluiting 251
 - 20.3.12 Anusatresie 251
 - 20.3.13 Ziekte van Hirschsprung 251
- 20.4 Werken bij een baby met een afwijking 252

Begrippen 253

Thema 8 Kraamperiode met afwijkend verloop 257

21 Afwijkend verloop van de bevalling 258

- 21.1 Inleiding 258
- 21.2 De bevalling opwekken 258
 - 21.2.1 Strippen 258
 - 21.2.2 Inleiden 259
- 21.3 Afwijkende thuisbevalling 259
 - 21.3.1 Niet vorderende ontsluiting 259
 - 21.3.2 Niet vorderende uitdrijving 260

- 21.3.3 Schouderdystocie 260
 - 21.3.4 Uitgezakte navelstreng 262
 - 21.3.5 Ruptuur 262
 - 21.3.6 Fluxus 263
 - 21.3.7 Vastzittende placenta 264
 - 21.4 Zuurstoftekort pasgeborene 264
 - 21.4.1 Reanimeren 265
 - 21.5 Ziekenhuisopname en ontslag 265
 - 21.6 Kunstverlossingen in het ziekenhuis 267
 - 21.6.1 Vacuümextractie 267
 - 21.6.2 Tangverlossing 268
 - 21.6.3 Keizersnede 268
 - 21.7 Geboorteletsels 270
 - 21.7.1 Hoofdletsels 270
 - 21.7.2 Breuken 271
 - 21.7.3 Verlammingen 272
- 22 Afwijkend verloop van het kraambed 273**
- 22.1 Inleiding 273
 - 22.2 Fysieke complicaties bij de kraamvrouw 273
 - 22.2.1 Blaasontsteking 273
 - 22.2.2 Baarmoederontsteking 273
 - 22.2.3 Verstopt melkkanaaltje of borstontsteking 274
 - 22.2.4 Infectie ruptuur/episiotomie 275
 - 22.2.5 Spruw 276
 - 22.2.6 Anemie 276
 - 22.2.7 Trombose en longembolie 277
 - 22.3 Psychische stoornissen 277
 - 22.3.1 Postpartum depressie (PPD) 278
 - 22.3.2 Kraambedpsychose 279
 - 22.4 Complicaties bij de baby 279
 - 22.4.1 Hyperbilirubinemie 279
 - 22.4.2 Te laag suikergehalte 280
 - 22.4.3 Algehele infecties 280
 - 22.4.4 Huidinfecties 281
 - 22.4.5 Voedingsstoornissen 283
 - 22.5 Kraamzorg in bijzondere situaties 284
 - 22.5.1 Tienerzwangerschap 284
 - 22.5.2 Meerling 285
 - 22.5.3 Vroeggeboorte 287
 - 22.5.4 Miskraam 288
 - 22.5.5 Een overleden baby 288

Begrippen 292

Thema 9 Ontwikkelingen van een kind 295

23 Van baby tot adolescent 296

- 23.1 Inleiding 296
- 23.2 Jeugdgezondheidszorg 296
 - 23.2.1 Ontwikkelingsfasen 296
- 23.3 Babyfase 296
 - 23.3.1 Lichamelijke ontwikkeling 297
 - 23.3.2 Motorische ontwikkeling 298
 - 23.3.3 Cognitieve ontwikkeling 299
 - 23.3.4 Seksuele ontwikkeling 300
 - 23.3.5 Persoonlijke ontwikkeling 300
 - 23.3.6 Sociaal-emotionele ontwikkeling 300
 - 23.3.7 Belangrijke aspecten in de babyfase 301
- 23.4 Peuterfase 301
 - 23.4.1 Lichamelijke ontwikkeling 301
 - 23.4.2 Motorische ontwikkeling 303
 - 23.4.3 Cognitieve ontwikkeling 303
 - 23.4.4 Seksuele ontwikkeling 303
 - 23.4.5 Persoonlijke ontwikkeling 303
 - 23.4.6 Sociaal-emotionele ontwikkeling 304
 - 23.4.7 Belangrijke aspecten in de peuterfase 304
- 23.5 Schoolkindfase 305
 - 23.5.1 Lichamelijke ontwikkeling 305
 - 23.5.2 Motorische ontwikkeling 306
 - 23.5.3 Cognitieve ontwikkeling 306
 - 23.5.4 Seksuele ontwikkeling 306
 - 23.5.5 Persoonlijke ontwikkeling 306
 - 23.5.6 Sociaal-emotionele ontwikkeling 307
 - 23.5.7 Belangrijke aspecten in de schoolfase 307
- 23.6 Puberteit 308
 - 23.6.1 Lichamelijke ontwikkeling 308
 - 23.6.2 Motorische ontwikkeling 308
 - 23.6.3 Cognitieve ontwikkeling 308
 - 23.6.4 Seksuele ontwikkeling 308
 - 23.6.5 Persoonlijke ontwikkeling 309
 - 23.6.6 Sociaal-emotionele ontwikkeling 309
 - 23.6.7 Belangrijke aspecten in de puberteit 309
- 23.7 Adolescentie 309
 - 23.7.1 Lichamelijke ontwikkeling 309
 - 23.7.2 Motorische ontwikkeling 310
 - 23.7.3 Cognitieve ontwikkeling 310
 - 23.7.4 Seksuele ontwikkeling 310
 - 23.7.5 Persoonlijke ontwikkeling 310

- 23.7.6 Sociaal-emotionele ontwikkeling 310
- 23.7.7 Belangrijke aspecten in de adolescentiefase 310

24 Positieve en negatieve invloeden op de ontwikkeling van een kind 311

- 24.1 Inleiding 311
- 24.2 Invloeden op de ontwikkeling 311
 - 24.2.1 Het kind zelf 311
 - 24.2.2 De ouders 311
 - 24.2.3 De omgeving 311
- 24.3 Ingrijpende gebeurtenissen 312
 - 24.3.1 Scheiding van de ouders 313
 - 24.3.2 Ziekte en overlijden 314
- 24.4 Vroegsignalering 314
- 24.5 Kindermishandeling 317
 - 24.5.1 Lichamelijke mishandeling en verwaarlozing 318
 - 24.5.2 Psychische mishandeling en verwaarlozing 319
 - 24.5.3 Seksueel misbruik 320
 - 24.5.4 Getuige van huiselijk geweld 321

Begrippen 322

Thema 10 Coördinatie, kwaliteitszorg, voorlichting 325

25 Coördineren van zorg 326

- 25.1 Inleiding 326
- 25.2 Overdragen van zorg 326
 - 25.2.1 Intaker/planner – kraamverzorgende 326
 - 25.2.2 Verloskundige – kraamzorg 327
 - 25.2.3 Kraamzorg – kraamzorg 327
 - 25.2.4 Kraamzorg – ziekenhuis – kraamzorg 327
 - 25.2.5 Kraamzorg – jeugdverpleegkundige 328
 - 25.2.6 Verloskundige – huisarts 328
- 25.3 Planning van zorg 328

26 Kwaliteitszorg 330

- 26.1 Inleiding 330
- 26.2 Geboortezorg moet beter 330
 - 26.2.1 Een goed begin 330
 - 26.2.2 Professionalisering 331
 - 26.2.3 Effectiviteit van kraamzorg 332
- 26.3 Kwaliteit kraamzorgaanbieders 333
 - 26.3.1 Basiskwaliteitseisen kraamzorg 333
 - 26.3.2 HKZ-keurmerk 335

- 26.3.3 Certificaat Zorg voor Borstvoeding 335
- 26.3.4 Protocollen 335
- 26.3.5 Kwaliteit volgens andere zorgverleners 335
- 26.3.6 Klanttevredenheidsonderzoek 336
- 26.3.7 Klachten en waardering 336
- 26.3.8 Melding van ongelukken en bijna-ongelukken 336
- 26.4 Kwaliteit kraamverzorgende 337
 - 26.4.1 Kwaliteitsregister kraamzorg 337
 - 26.4.2 Kennis uitbreiden 337
 - 26.4.3 Klinisch redeneren 338
 - 26.4.4 Evalueren 340
 - 26.4.5 Kennis delen met collega's 340
- 26.5 Belangenorganisaties 340
- 26.6 Wetgeving 340
 - 26.6.1 Warenwetregeling 340
 - 26.6.1 Arbeidsomstandighedenwet 342
 - 26.6.3 Overige wetten 342

27 Voorlichting, advies en instructie 343

- 27.1 Inleiding 343
- 27.2 Preventieve voorlichting 343
- 27.3 Wie is je luisteraar? 343
- 27.4 Beroepshouding 344
- 27.5 Voorlichtingsvormen 344
- 27.6 Onderwerpen 345
 - 27.6.1 Voorlichting per dag 346
 - 27.6.2 Veilig slapen 347
 - 27.6.3 Voorkeurshouding 348
 - 27.6.4 Roken 349
 - 27.6.5 Naar buiten 350
 - 27.6.6 Neonatale screening 350
 - 27.6.7 Afsluiten van zorg 352

Begrippen 353

Thema 11 Kraamzorg en samenleving 357

28 Maatschappelijke ontwikkelingen 358

- 28.1 Inleiding 358
- 28.2 Minder geboorten 358
- 28.3 Oudere moeders 358
 - 28.3.1 Waarom krijgen vrouwen vrij laat of geen kinderen? 359
 - 28.3.2 Afnemende vruchtbaarheid 359

- 28.3.3 Gevolgen 360
- 28.4 Samengestelde gezinnen 360
- 28.5 Stijging medische kosten 360
 - 28.5.1 Medische mogelijkheden 361
- 28.6 Perinatale sterfte 361
 - 28.6.1 Moedersterfte 362
- 28.7 De multiculturele samenleving 362
 - 28.7.1 Taalbarrière 362
 - 28.7.2 Medisch-etnische aspecten 363
 - 28.7.3 Ramadan 363
 - 28.7.4 Besnijdenis 364
 - 28.7.5 Zwangerschapszorg 365
 - 28.7.6 Asielzoekers 365
- 28.8 Geboortegebruiken 366
 - 28.8.1 Weeënstimulatie 366
 - 28.8.2 Reinheid 366
 - 28.8.3 De placenta en navelstrengstomp 367
 - 28.8.4 Gebedsoproep en doop 367
 - 28.8.5 Naamgeving 367
 - 28.8.6 Boze geesten 367
 - 28.8.7 Voeding 368
 - 28.8.8 Zwarte ogen 368
 - 28.8.9 Insmeren met zout 368
 - 28.8.10 Warm aankleden 368
 - 28.8.11 Stoombad 368
 - 28.8.12 Voedingsadvies 369
 - 28.8.13 Verzorgen kraamvrouw 369
 - 28.8.14 Kraambezoek 369

29 Ethische vraagstukken 370

- 29.1 Inleiding 370
- 29.2 Maatschappelijke dilemma's 370
- 29.3 Medische mogelijkheden en dilemma's 371
 - 29.3.1 Prenatale diagnostiek 371
 - 29.3.2 Embryoselectie 371
 - 29.3.3 Geslachtscellen invriezen 372
 - 29.3.4 Vroeggeboorte 372
- 29.4 Dilemma's in het kraamgezin 372
 - 29.4.1 Sociale media en privacy 374
 - 29.4.2 Aansprakelijkheid 374

30 Wetgeving en financiering 376

- 30.1 Inleiding 376
- 30.2 Wetten gezondheidszorg 376

- 30.2.1 De Zorgverzekeringswet 376
- 30.2.2 Wet publieke gezondheid 377
- 30.2.3 De Jeugdwet 378
- 30.3 Zwangerschap, bevalling en werk 378
 - 30.3.1 Besluit zwangere werkneemsters 378
 - 30.3.2 Zwangerschaps- en bevallingsverlof 379
 - 30.3.3 Kraamverlof 379
 - 30.3.4 Ouderschapsverlof 379
 - 30.3.5 Zorg- en calamiteitenverlof 379
 - 30.3.6 Wet en borstvoeding 379
- 30.4 Wetten voor ouders 380
 - 30.4.1 Wet GBA 380
 - 30.4.2 Algemene Kinderbijslagwet 380
 - 30.4.3 Naamgevingswet 381

Begrippen 382

Register 383

Illustratieverantwoording 392

Deze uitgave Kraamzorg maakt deel uit van de serie Traject V&V. De theorie van deze uitgave sluit volledig aan bij onderstaande werkprocessen uit het kwalificatiedossier Verzorgende IG.

P4-K1-W1 Verleent vervroegde partusondersteuning en assisteert bij partus

P4-K1-W2 Biedt zorg aan moeder en kind

P4-K1-W3 Geeft informatie en voorlichting gericht op het omgaan met de nieuwe gezinssituatie

De leermiddelen uit de serie Traject V&V zijn bestemd voor de opleiding Verzorgende IG (niveau 3) en de opleiding Mbo-Verpleegkundige (niveau 4). Door de thematische opbouw is Traject V&V geschikt voor alle onderwijsvormen en alle leerwegen, past daarnaast in verkorte trajecten en sluit aan bij elke leerstijl. De leerstof is opgebouwd uit: theorie, praktijksituaties en beroepsvaardigheden. Je kunt starten vanuit de theorie of vanuit een (gesimuleerde) praktijksituatie. Wat voor jou het beste werkt.

De **theorie** bevat alle basiskennis en achtergrondinformatie bij het betreffende werkproces en bevat veel voorbeelden uit de beroepspraktijk. De verwerkingsopdrachten sluiten aan bij de leerstof in de theorieboeken.

De **praktijksituaties** zijn realistische beschrijvingen van situaties uit de beroepspraktijk, inclusief opdrachten gekoppeld aan houdingsaspecten, vaardigheden en kenniselementen.

De **beroepsvaardigheden** bevatten opdrachten voor het stapsgewijs aanleren van instrumenteel-technische en sociaal-agogische vaardigheden.

Het complete aanbod van Traject V&V bestaat uit:

- theorieboeken met een heldere en gestructureerde uitleg over de benodigde vakkennis, verduidelijkt met veel praktijkvoorbeelden;
- werkboeken met verwerkingsopdrachten, toepassingsopdrachten en evaluatie of reflectieopdrachten;
- digitale omgeving met ondersteunend materiaal voor zowel student als docent.

Wil je weten welke materialen er nog meer beschikbaar zijn bij Traject V&V?

Kijk dan op: www.thiememeulenhoff.nl/trajectvenv

Auteur:

H.P.M. van der Maat

Onder redactie van:

C.A. Abrahamse

M.H.A.J. Gludemans

9 789006 910292